

ARABSKE PRAVLJICE: TISOČ IN ENA NOČ & KALILA IN DIMNA

POGLEDI NA ARABCE IN ARABSKE PRAVLJICE MED UČENCI OSNOVNIH ŠOL

Izvleček

Z Arabci in arabsko dediščino se tudi pri nas vedno pogosteje srečujemo v medijih; med drugim tudi s pravljicami, ki nam sproščajo domišljijo in omogočajo spoznavanje neznanih svetov. Pravljičice kot medij so zanimive, saj jih razumejo tako odrasli kot otroci. Prav takšni sta arabski zbirki pravljic Tisoč in ena noč ter Kalila in Dimna – prijetni za otroke in zanimivi za odrasle. Čeprav sta bili zbirki prvotno namenjeni odraslim, sta skozi stoletja postali otroška literatura. Kako pa jih otroci razumejo, kakšni so njihovi pogledi nanje? Koliko poznajo arabsko kulturo? Še prej pa, kaj sta pravzaprav zbirki Tisoč in ena noč ter Kalila in Dimna? Kako sta prišli do Evrope in Slovencev?

Prispevek je poskus razumevanja otroških pogledov na arabsko dediščino in sodobnost, predvsem pa raziskava o arabskih pravljicah in rabi pravljic kot pedagoškega pripomočka.

Abstract

We increasingly come into contact with the Arabian people and the Arabian heritage in media; besides, we come into contact with fairytales, which stimulate our imagination and enable us to get to know the unknown worlds. Fairytales are interesting as a medium, because they are understood by the adults and children. The same holds true for the Arabian collections of stories The Arabian Nights and Khalila and Dimna, which are pleasant for the children and interesting for the adults. In spite of the fact that the collections were firstly intended for the adults, they became children's literature through the centuries. How do the children understand them, what is their opinion about them? How well do they know the Arabian culture? And above all what do the collections the Arabian Nights and Khalila and Dimna represent? How did they come to Europe and to the Slovenian people?

This contribution is an attempt of understanding the children's points of view of the Arabian heritage and contemporariness and especially it is a research on the Arabian fairytales and the use of a fairytale as a pedagogical tool.

Tisoč in ena noč

Tisoč in ena noč je nastajala med 8. in 17. stoletjem, tako da jo lahko razdelimo v več obdobij. Njena osnovna zgodba je

najbrž že prej nastala v Perziji ali Indiji, vendar so jo začeli pisati v času Abasidov; torej jo lahko opišemo kot delo, ki je začelo nastajati v klasičnem obdobju arabske književnosti. (Kos 1991) Francesco Gabrieli (1967) jo umešča v obdobje srednjeveške arabsko-islamske književnosti oziroma v čas dekadence. (1967, 244–251)

V arabščini se zbirka pravljic Tisoč in ena noč imenuje Alf lejla wa lejla (Alf – tisoč, lejla – noč, wa – in). Tisoč in ena noč ni samo zbirka pravljic, temveč vsebuje tudi pripovedke, pustolovske, potepuške, ljubezenske zgodbe, basni, legende, humoreske, anekdote, pesmi ipd. Različne literarne zvrsti se prepletajo kot arabeske na orientalski preprogi (Alhady 1997, 94) in tvorijo t. i. ciklično pripoved. Evropske izdaje pravljic so ciklično obliko deloma izpustile in nekatere pripovedi izluščile kot zaključene, saj je orientalski način pripovedovanja cikličnih pripovedi tuj evropskemu zaključenemu pripovedovanju, ki poteka od začetka do konca. (Kralj 1953, 1969) Ciklična pripoved je daljša, na poseben način organizirana pripoved, sestavljena iz samostojnih besedil, ki jih v celoto združuje okvirna pripoved. (Dolar 1987, 38)

Okvirna pripoved je zgodba o Šeherezadi, ki si je tisoč in eno noč podaljševala življenje s pripovedovanjem zgodb krutemu sultanu Šahrijaru. Ker je Šahrijara prva žena prevarala, je sklenil vsako nadaljnjo ženo ubiti takoj po prvi poročni noči. Prvotno je okvirna pripovedka zgrajena iz treh samostojnih zgodb iz Indije, ki jih vsebuje že perzijska knjiga Tisoč zgodb. (Rendla 1982, 520–521) Prvi del zgodbe govori o možu, ki ga žena prevara, svojo bolečino pa pomiri ob pogledu na mnogo pomembnejšega človeka, ki se mu zgodi isto. Drugi del govori o duhu, velikanu, ki ga žena, njegova ujetnica, prebrisano vara z drugimi moškimi. Tretji del pa je zgodba o bistri mladenki, ki s svojim pripovedovanjem reši sebe in svojega očeta. Vse tri zgodbe so kasneje povezali.

Morala pravljic iz Tisoč in ene noči se loči od morale zahodnih, evropskih pravljic. (Kralj 1953, 436–437; 1969, 214–215) Vladimir Kralj na razliko opozori s primerjavo arabskih in Grimmovih Hišnih in otroških pravljic. V Grimmovih pravljicah so pripovedovalci starejše osebe – matere, babice, dedki – ki ob dolgih zimskih večerih ob domačem ognjišču otrokom pripovedujejo pravljice. Arabske pravljice Tisoč in ene noči pa

so se na fevdalnih dvorcih v bližini harema pripovedovale odraslim osebam. Polonca Kovač meni, da so poklicni pripovedovalci pravljice pripovedovali tudi na bazarjih oziroma tržnicah (1998, 10), kar lahko vidimo še danes (prof. dr. Zmago Šmitek je pripovedoval, da so na ekskurziji v maroškem Marakešu pripovedovalce zgodb fotografirali na glavnem trgu). V Perziji so pravljice pripovedovali v kavarnah. Sir Richard Burton je med obiski orientalskih kavarn poslušal pripovedovalce lokalnih zgodb, nekateri znanci pa so mu zagotavljali, da so v nekaterih arabskih deželah takrat še vedno recitirali zgodbe iz Tisoč in ene noči. (Jezernik 1999, 90–93)

Razlika med osebo, ki se ji pripoveduje, in osebo, ki pripoveduje, ter različnost njenega družbenega izvora, ustvarja različno moralo zgodbe. V Tisoč in ene noči bi zaman iskali motiv osirotelega, zavrženega in blodečega otroka – motiv desetnice. Sreča, o kateri sanjajo odrasli v Tisoč in ene noči, je materialna in razredno značilna – kraljevska moč in oblast ter bogastvo, ki nudi neskončen užitek. V meščanskem ali fevdalnem, predvsem pa bohotnem in razkošnem okolju ni mesta za dobrotno, socialno ganljivo moralo. (Kralj 1953; 1969) V mladinskem leposlovju Tisoč in ena noč velja za izrazito pravljico zbirko, kar pa delo v izvorniku ni, saj so mnoge od njih ljubezenske pripovedi. V njih ni suverene svobodne fantazije, marveč nrapopis orientalskega ljubezenskega življenja, in to pogosto v zelo nezastri, naturalistični obliki (Kralj 1969, 214; 1953, 436), kot na primer spolno občevanje žensk z živalmi, ki izvirajo iz staroegiptovske kulture in verovanja (Zgodba o ženski in medvedu, Zgodba o princesi in opičniku), ali poltenost, razuzdanost, mesenost in pederastija (Zgodba o Abuju Novasu in treh mladeničih, Zgodba o vezirju in njegovem lepem bratu). (Rendla 1982, 523) Tudi v okvirni zgodbi je ljubezenska prevara – Šahrijara in njegovega brata Šahzemana prevarata ženi.

Približno v 10. stoletju je nastal načrt za Tisoč in eno noč. (Hiti 1973, 285; Kralj 1953; 1969) Po mnenju nekaterih avtorjev naj bi arabska verzija nastajala že od 8. stoletja (Alhady 1997) oziroma naj bi jo takrat v Bagdadu prevedli v arabščino ter pod naslovom Tisoč noči priredili po meri islama. (Rendla 1982, 513) Po mnenju Vladimira Kralja je že v 10. stoletju obstajala okvirna novela o dveh kraljevskih bratih in njihovih nezvestih ženah, ki naj bi bila po poreklu iz Indije. (1953, 437–438) Beaumont (2003) in Irwin (1999) pišeta, da iz 9. stoletja izvira fragment papirusa, ki je omenjal dve osebi, Dinizad in Šihrazad, kasneje Dunjazada in Šeherezada. Fragment govori, kako je prva želela, da ji druga pove zgodbo. Srečno naključje je, da je na tem fragmentu zapisan naslov Knjiga zgodb iz Tisoč noči, ki ga poznamo danes. V 10. stoletju sta dva bagdadska pisatelja in zgodovinarja, al Masudi in Ibn an-Nadim, pisala o tem fragmentu. (Beaumont 2003; Irwin 1999; Gabrieli 1967) Osnova je bilo perzijsko delo Hezar Hefsana (Tisoč pripovedk/zgodb), ki je vsebovalo pripovedke indijskega porekla. (Hiti 1973, 285) Tisoč zgodb so v arabščino prevedli kot Tisoč noči, saj so bile na Bližnjem vzhodu zelo priljubljene nočne zabave. V perzijski zbirki in arabskem prevodu ni tisoč zgodb, saj "tisoč" pomeni zgolj veliko število. V turščini pomeni "veliko število" števnik tisoč in ena. Ko so v 11. stoletju islamske vzhodne dežele prišle pod turški vpliv, se je tisočim

nočem pritaknila še ena. (Rendla 1982, 514) Podobno osnovo kot Tisoč noči ima načrt iz 10. stoletja, ki ga je pripravil el-Džehšijari, za katerega so mislili, da je zbral zgodbe Tisoč in ene noči. El-Džehšijari je zbral pripovedke lokalnih pripovedovalcev (Hiti 1973, 285); vendar se je njegovo delo izgubilo. (Irwin 1999) Dodajanje indijskih, perzijskih, grških, hebrejskih, egiptovskih pripovedi je odsev heterogene sestave islamskega imperija. (Hiti 1973; Lewis 2001) Večji del zbirke naj bi bil arabski, po izvoru iz Bagdada ali Egipta, in je nastajal od 8. do 12. stoletja. (Alhady 1997) V času Abasidov, dvora Harun-al-Rašida, ko je arabski imperij dosegel svoj zenit, je bilo dodanih največ humorističnih anekdot in ljubezenskih romanc. V času vladavine Mamelukov v Egiptu (16. stoletje) je zbirka dobila svojo kanonično obliko. (Hiti 1973, 285) Tja naj bi jo prinesli v 12. stoletju iz Bagdada. (Rendla 1982, 514) Neki sodobni kritik je z duhovitimi besedami izrazil heterogenost zbirke, češ da so Arabske noči perzijske zgodbe, ki jih je po vzoru Bude kraljica Estera pripovedovala Harun-al Rašidu v Kairu v 14. stoletju krščanske dobe. (Hiti 1973, 285) Po tem, kako je zbirka nastajala in se širila, po njeni genealogiji, lahko zgodbe umestimo v tri obdobja (Gabrieli 1967; Beaumann 1977, 698; Rendla 1982):

1. Indijsko-perzijsko ali predislamsko obdobje: okvirna zgodba, basni, kratke zgodbe, ki govore o čisti ljubezni in zvestobi do groba, smrti zaradi ljubezni, tudi junaške in borbene zgodbe oziroma junaške beduinske zgodbe. Veliko zgodb je vzeti iz indijske Pančatantra ter arabske Kalile in Dimne.
2. Bagdadsko, iraško ali abasidsko obdobje: zgodbe zaznamuje lik Harun-al-Rašida; v njih je največkrat opisano življenje z bagdadskih mestnih ulic, so tudi humoreskne – šaljive zgodbe, med njimi zgodbe o bagdadskem brivcu.
3. Severnoafriško, egiptčansko ali mameluško obdobje: to so predvsem poltene ljubezenske zgodbe, zgodbe o magiji in čarovniji ter zgodbe, ki odsevajo način življenja in navade ljudi tistega časa, ki jih je še v 19. stoletju opisoval E. W. Lane. (Gabrieli 1967)

Kako je zbirka prišla v Evropo in k nam? Prvi, ki je zbirko prevedel v evropski jezik – francoščino, je bil Antoine Galland. Zbirko je v zvezkih izdajal od leta 1704, zadnji zvezek se je pojavil še leta 1717, dve leti po njegovi smrti. (Irwin 1999) Že prva knjižica je prekosila vsa pričakovanja njenih založnikov – isto leto so jo morali še nekajkrat ponatisniti. Gallandov prevod velja kot prvi prevod zbirke, vendar pa je njegova pomanjkljivost, da ga je prilagajal takratnemu francoskemu okusu. (Rendla 1982, 514–515). Gallanda so celo obtožili, da si je nekaj zgodb izmislil sam – celo zgodbo o Aladinu ter Ali Babi in štiridesetih razbojnikih. (Irwin 1999) Njegov prevod so kasneje prevajali tudi v druge jezike, med drugim ga je leta 1923 v nemščino prevedel orientalist Von Hammer. (Rendla 1982, 515) Z Gallandovim prevodom se je začela zbirka širiti po Evropi.

Največ prevodov Noči je nastalo v 19. stoletju. Prvi pomembnejši angleški prevod je delo Edwarda Williama Lanea; med leti 1839 in 1841 je izšel v več knjigah. Laneov prevod zajema dve tretjini izvornika, saj je prevajalec izpustil poltene zgodbe, ki so se mu zdele neprimerne za angleške bralce. (Rendla 1982,

516) Njegov prevod je dopolnjen z bogatimi etnografskimi komentarji in je bil večkrat ponatisnjen (Hiti 1973, 285), prekašal pa naj bi tudi vse dotedanje in marsikateri poznejši prevod, saj je Lane obvladal arabščino in tudi egiptovski ljudski jezik (Rendla 1982, 516), poznal pa je tudi egiptovske običaje in navade ter o njih leta 1836 izdal knjigo *Manners and Customs of Modern Egypt*. Kot izvemo iz njegovih osebnih beležk, je srednjeveško arabsko družbo proučeval tudi na primerih iz Tisoč in ene noči (*Arabian Society in the Middle Ages; Studies from the Thousand and One Nights*). (Irwin 1999, 39–40) Laneovemu prevodu se je najbolj približal nemški prevod zgodovinarja in poznavalca islama Gustava Weila.

V puritanski Angliji se je prevoda lotil tudi John Payne, ki se je v ta namen naučil arabski jezik. (Rendla 1982, 516) Zaradi nerazumevanja izvirnega besedila ima Paynovo delo nekaj pomanjkljivosti, najmanj ustrezen je prevod verzov. (Rendla 1982, 516) Vse opolzkosti iz izvirnika so sicer prevedene, vendar pa ublažene in polepšane. Njegovo delo je tudi brez komentarjev, kot jih je imel Lane. (Hiti 1973, 285) Ker je izšel v nakladi petsto izvodov, je bil namenjen le ozkemu krogu bralcev. (Rendla 1982, 516) Dva njegova najbližja prijatelja – Foster Fitzgerald Arbuthnot in H. S. Ashbee – sta bila zbiratelj ter poznavalca pornografije; zanimala sta se za indijsko pornografijo in orientalsko erotično književnost ter skupaj z njim ustanovila Društvo Villon (*Villon Society*), v katerem je Payne objavil svoj prevod *Noči*. (Irwin 1999, 43–44)

Malce drugačen je bil prevod sira Richarda F. Burtona, ki je prevedel tudi indijsko delo *Kama sutra*. K prevajanju ga je gnal predvsem upor proti licemerstvu tedanje angleške družbe, tako da pri prevajanju poltenih prizorov bralcem ni prav nič prizanašal. (Rendla 1982, 516–517) Manj znano je, da je bil Burton, ki se je v svojem prevodu v glavnem opiral na Payna, angleški konzul v Trstu in da je *Noč* prevajal v slovenski vaški krčmi na Opčinah pri Trstu (gostišče "Obelisk", kjer je vzidana spominska plošča). (Šmitek 1986, 270) Po Hitijevem mnenju Burtonov prevod ni najboljši, ker mu je poskušal dodati orientalski okus originala (1973, 286), poleg tega pa so v prevodu tudi napake. Največ kritik je deležen jezik – nekakšna mešanica arhaizmov, provincializmov in barbarizmov ter neustrezen prevod verzov in ritmizirane proze. (Rendla 1982, 517) Njegov prevod, ki je v 16 knjigah izšel med leti 1885 in 1888, je bil opremljen z avtorjevim predgovorom in opombami. (Šmitek 1986, 270) Nasprotno pa je Jorge Luis Borges trdil, da je Burtonov prevod najboljši na Angleškem. V svojem esejju *Prevajalci Tisoč in ene noči* je branil Burtonovo delo. (Irwin 1999, 51) Prevoda Burtona in Payna sta pomembna predvsem zato, ker ohranjata celotno besedilo. (Rendla 1982)

Leta 1921 so tudi Nemci dobili svoj izvirni prevod Tisoč in ene noči, prevedel jo je folklorist in arabist Enno Littmann (Rendla 1982), in sicer v latinski jezik. (Irwin 1999)

Italijanski prevod je delo arabista Francesca Gabrielija, ki je zgodbe kritiziral zaradi njihovega intelektualnega siromaštva, otročjosti, psihološke površnosti, pomanjkanja notranje logike in zatekanja k magiji in čudaštvu. (Irwin 1999, 63)

Med odlične prevode v slovanske jezike šteje ruski prevod M. A. Saliera, ki se je pojavil med leti 1929 in 1933. (Rendla 1982; Irwin 1999) Po njem je Tisoč in eno noč v srbohrvaščino prevedel Marko Vidojković. (Rendla 1982)

Slovenci smo prvi prirejani in posredni prevod Tisoč in ene noči dobili v 19. stoletju. Alhady 1997, 94 Med leti 1880 in 1886 ga je opravil Lipe Haderlap (Tisoč in ena noč; Pravljice iz jutrovih dežel, založil J. Krajec, Novo mesto). Ta prva izdaja, prevedena iz nemščine, je najboljšeje prireditev Tisoč in ene noči, saj obsega enajst zvezkov z več kot tri tisoč stranmi.

Leta 1901 je Nove pravljice iz 1001 noči poslovenil Ante Beg. (Šmitek 1986, 270) Leta 1902 je pri Schwentnerju v Ljubljani izšel manjši mladinski izbor na 97 straneh (Tisoč in ena noč; Pravljice za mladino).

Leta 1924 je Andrej Rape izdal podoben izbor (Tisoč in ena noč; Šopek pravljic z Jutrovega, Jugoslovanski mladini povil Rape Andrej, Učiteljska tiskarna). Isto leto je Rape izdal še obširno izdajo za odrasle v treh zvezkih (Tisoč in ena noč; Zbirka pravljic z Jutrovega, Za odrasle priredil Andrej Rape, Učiteljska tiskarna). (Kralj 1969, 214, 1953, 435; Rendla 1982, 519; Šmitek 1986) Leta 1994 je pri založbi Karantanija izšla še ena Rapetova zbirka.

Vladimir Kralj je v zbirki Biseri založbe Mladinska knjiga najbrž objavil več podobnih zbirk Tisoč in ene noči, našla sem dve: iz leta 1953 in 1969, slednja je krajša.

Pri Cankarjevi založbi sta leta 1982 izšli dve knjigi z naslovom *Ljubezenske zgodbe iz Tisoč in ene noči*. Po prevodu Enna Littmanna jih je iz nemščine prevedla Stanka Rendla. Ta izdaja vsebuje tudi pesmi, ki jih je prevajalka prevedla s pomočjo Severina Šalija. (Rendla 1982)

Tudi v zamejski Sloveniji, v Trstu, je leta 1994 za založbo Devin Tomo Virk izdal prevod iz nemškega jezika (Pripovedke iz Tisoč in ene noči; Priredil Gunter Groll).

Jaro Dolar v svojih spominih na Vlada Jagodica v publikaciji *Orientalistika* – izdajalo jo je nekdanje Slovensko orientalistično društvo v Ljubljani – piše, da sta se z Jagodicem pogovarjala o prevodu iz arabskega originala. "Že sam je na to mislil. Zamudili smo, zamudili smo edinstveno priložnost, da bi dobili Slovenci to delo v celoti prevedeno iz originala. Spominjam se, da je bil vedno nejevoljen, kadar je naletel na prevod iz druge roke." (Dolar 1986, 9)

Prvi neposredni prevod iz arabskega izvirnika je z naslovom *Sedem popotovanj Sindbada Pomorščaka* leta 1991 izšel pri založbi Mladinska knjiga. (Alhady 1997, 95) Leta 1997 je pri isti založbi izšla pripovedka iz Tisoč in ene noči z naslovom *Šamardalov zaklad*, ki sta jo iz arabskega izvirnika prevedla Mohsen Alhady in Margit P. Alhady (iz arabščine sta prevedla tudi *Knjigo modrosti oziroma Kalilo in Dimno*). Pravljičica Šamardalov zaklad, ki naj bi jo Šeherezada pripovedovala od 623. do 654. noči, je egipčanska pravljica pripovedka. Ta vrsta pripovedk je nastajala med 12. in 16. stoletjem v Egiptu,

med vladavino Mamelukov. (Alhady 1997, 95), zanjo pa so značilni elementi magije in čarovnije. V njih nastopajo človeku neprijazni demoni džini, gospodarji nepoznanih in nenaseljenih delov puščav. (Hiti 1973, 82) Nekdaj so se Egipčani ukvarjali tudi z magijo in čarovništvom – na listih papirusa so se ohranili čarovniški zapisi iz obdobja med 2. in 5. stoletjem. Poleg tega je bil Egipt poln zakladov, zapuščenih v grobnicah egipčanskih faraonov, ki so jih deloma že izropali tatovi. Pravljičar Šamardalov zaklad se tudi konča precej neobičajno za pravljico, z nedorečenim bojem med dobrim in zlim. (Alhady 1997, 96–97)

Zbirka pravljic Tisoč in ena noč v umetniškem pogledu sicer ni umetnina (Gabrieli 1967), je pa zanimiva za etnologe, folkloriste in zgodovinarje. Odseva namreč način življenja in navade Arabcev srednjega veka, ljudski pogled na islam in splošno razumevanje Mohamedovih nauk, poleg tega pa tudi indijsko etiko in moralo ter perzijsko estetiko, ki so jo Arabci kot muslimani ohranili. Zaradi svoje fantazijske komponente pa je primerna tudi za otroke oziroma za spodbujanje njihove domišljije.

KALILA IN DIMNA

Kalilo in Dimna je v 8. stoletju iz perzijskega jezika pehlevi v arabščino prevedel Ibn al-Muqaffa (Almukafa). Čeprav je delo že veliko prej nastalo v Indiji, pa se je ohranilo le v arabskem izvirniku in ga zato danes štejejo med klasična dela arabske književnosti. Francesco Gabrieli piše, da je Ibn al-Muqaffa živel v obdobju med omajidsko in abasidsko vladavino, vendar pa je s svojimi novimi kulturnimi pogledi predstavnik abasidskega obdobja. (1967, 121)

Arabski naslov zbirke Kalila in Dimna je Kalila wa Dimna, kar je naslov osrednje basni o dveh šakalijah, Kalili in Dimni. Dimna se s spletkarjenjem in stremuštvo prebije na položaj kraljevega svetovalca in z ukanami razdruži zavidljivo prijateljstvo med kraljem Levom in Volom, saj Lev v nerazsodnosti ubije najboljšega prijatelja Vola. Kralj to kasneje obžaluje in da hudobnega šakala usmrtiti. Naslednje poglavje (Sojenje Dimni) naj bi v svojo knjigo dodal Ibn Almukafa, rojen leta 720 v Firuzabadu (avtor arabskega prevoda, kot bomo videli kasneje). Kalila in Dimna je sestavljena podobno kot Tisoč in ena noč, je ciklična pripoved, ki ji je prevajalec Ibn Almukafa (Al-Muqaffa) dodal še svoj uvod ter poglavje O sojenju Dimni. Zbirko sestavljajo basni, razvrščene v petnajst poglavij, ki so pomembne zaradi morale, ki jo prinašajo.

Etični spisi, zasnovani na Kur'anu in tradicijah (Hadit), ne predstavljajo vse širine arabske literature, ki govori o morali (ahlak). (Hiti 1973, 283) V književnosti 8. stoletja se razvije adab (tudi edeb), ki pomeni eleganten (Ibn al-Muqaffa 2003) in se razlikuje od pripovedništva, kot ga poznamo iz Tisoč in ena noč. Adab – lepa književnost – večinoma razpravlja o moralnem vladanju, oplemenitenju duha in socialnem/druženem obnašanju, zato je tudi bolj cenjen. Zasnovan je predvsem na indijsko-perzijskih anekdotah, pregovorih in modrih izrekih. Tudi spis Ibn Almukafe Ed-Durret-ul-Jetime, ki poveličuje umerjenost, smelost, širokogrudnost in spretnost pri opravljanju poslov, bi lahko vzeli za primer. (Hiti 1973,

283) Almukafa je bil eden prvih prevajalcev indijskih, iranskih oziroma perzijskih pa tudi grških del. Iz perziščine sta se ohranila njegov prevod biografije perzijskih kraljev Hudajname ter Knjiga o perzijskih navadah, običajih in šegah. Med njegova najbolj znana dela sodijo še Velika etika (Aladab alkabir), Mala etika (Al adab asagir) ter Esej o svetovalcih (Risala fi sahaba). V slednjem naj bi v obliki refleksij prikazal tedanje politične, verske in družbene razmere ter predstavil državne probleme z izvirnim, prodornim in jasnim pogledom. Kritiziral je nedoslednost pravnega in upravno-administrativnega sistema ter tedanja vojaško ureditev. Duhovno zanimanje so raziskovalci odkrili v fragmentih njegovega verskega dela Manihejska apologija. V teh fragmentih so podobnosti z nekaterimi odstavki v uvodnem poglavju O Burzoeju v Kalili in Dimni. (Almukafa 1998, 229; Gabrieli 1967, 165–166)

Indija je bila že zelo zgodaj vir inspiracij na področju filozofije, književnosti in matematike, vendar pa je bila Perzija tista, ki je arabskemu svetu dala svoj originalni pečat v umetnosti in lepi književnosti. V kulturnem življenju semitskih Arabcev se je izražala potreba po estetiki, s katero je bilo obdarjeno iransko prebivalstvo Perzije. Ne samo arabska umetnost in književnost, tudi znanost in filozofija sta se razvijali na podlagi perzijske tradicije. (Hiti 1973, 220)

Najzgodnejše delo, ki je v arabski svet prišlo iz Perzije, je vela Kalila in Dimna, prevod iz jezika pehlevi (srednje-perzijski jezik), ki je bil tako rekoč prevod iz sanskrite. Okrog leta 300 ga je v Kašmiru napisal indijski filozof in hindujski brahman Bidpaj/Vidjapati, Modri človek/. (Almukafa 1998; Bošnjak 2000) V 6. stoletju, med vladavino Hosrava I. Anuširvana (531–579), je delo iz Indije prinesel Perzijec Burzoe, zdravnik in poznavalec književnosti. Prvi ga je v arabščino prevedel Perzijec Ibn Almukafa. Almukafa se je rodil leta 720 v perzijski vasi Džur, danes iranskem Firuzabadu. V Basro je prišel z očetom Dadoeom, ki je bil nekakšen pobiralec davkov. Zaradi poverb je bil večkrat mučen ali kaznovan, zato so ga klicali Almukafa – Pohabljen. Vzdevek se je oprijel tudi njegovega sina – od tod ime Ibn Almukafa oziroma Sin Pohabljenega. Ime Abdulah je dobil ob spreobrnitvi v islam, saj je bil najprej zaratustrovec. V Basri se je seznanil z islamom in arabsko kulturo ter se povezal z učenjaki. Živel je pod zaščito plemena Ahtam, ki je slovelo po izbranem jeziku in odličnem poznavanju besedne umetnosti. Pod njihovim okriljem je Ibn Almukafa razvil svojo nadarjenost za arabsko književnost. S slogom in z močjo pisanja je postal cenjen in iskan svetovalec ter pisar. Najprej je delal pod omajidskim kalifom, ko pa je vladavina Omajidov razpadla in je kalifat prišel v roke dinastiji Abasidov, se je Ibn Almukafa povezal s tamkajšnjim državnim upravnikom, stricem tedanjega kalifa Almansurja. Almansurjev stric je vodil neuspeli upor proti kalifu. Stric je bil prepričan, da ga bo dal nečak ubiti, zato je prosil Ibn Almukafa, naj mu napiše nekakšen sporazum, s katerim bi se zaščitil pred kalifom. V tem dogovoru je Almukafa jasno in nedvoumno postavil vladarju pogoje, med katerimi je bil tudi ta, da bi moral kalif, če se dogovora ne bi držal, prostovoljno odstopiti s prestola. Najbrž je bil to povod za njegovo smrt. Leta 756 so ga sežgali, in sicer na ukaz upravitelja Basre, s katerim je bil Almukafa v osebnem sporu. (Almukafa 1998)

Hiti trdi, da je bil zažgan zaradi sumničenja v trdnost njegove vere. (1973, 221)

Ibn Almukafov prevod Kalile in Dimne je umetniško delo arabskega abasidskega obdobja, v katerem so vidni sledovi perzijskega stila – v pretirani eleganci, razkošnem in slikovitem prikazovanju in okrašenem pripovedovanju. Arabski prevod je bil pomemben, ker sta se tako sanskrtski original kot perzijski prevod izgubila. Obširna vsebina sanskrtskega originala se je ohranila v poljudni obliki, imenovani Pančatantra. (Hiti 1973, 221–220) Pančatantra (iz sanskrta Peteroknjižje) je najslavnejša zbirka starih indijskih basni in pravljic. Njen avtor Višnušarman je brahman, poznavalec dvorne umetne poezije. Značilno zanj je, da meša prozo s poučnimi izreki in z verzi ter pesniško podaja umetnost vladanja. Pančatantra je učbenik politične modrosti in splošnega razumevanja sveta in življenja. Delo je neki džainist med 9. in 12. stoletjem temeljito predelal, nastalo je skoraj novo delo "textus simplicior". Iz tega besedila se je zaradi razširjanja razvil "textus amplior", ki ga je leta 1199 zapisal džainistični menih Purnabhadra. Ti dve besedili sta v Indiji najbolj ponarodeli ter povzročili številne nove obdelave v sanskrtu in drugih jezikih. Predelano besedilo je leta 1848 izdal J. G. L. Kosegarten. Po njem se je ravnal prevod Theodora Benfeya, ki je osnova za slovenski prevod Pančatantra, ki je delo Frana Bradača. (Bradač 1959)

Arabski prevod je bil osnova za vse obstoječe prevode – razen v evropske še v hebrejski, turški, etiopski in malajski jezik; delo je prevedeno tudi v islandski jezik. (Hiti 1973, 220) V 10. stoletju je bilo delo prevedeno v tedaj že mrtev jezik sirščino, ki se je uporabljala le v cerkvenem bogoslužju. Ta prevod je bil krščansko obarvan in se je izrodil v dolge moralne pridige. V 10. stoletju je bila zbirka prevedena v perzijsščino; avtor prevoda, od katerega se je ohranil le fragment, je pesnik Rudaki. Po letu 1144 je Perzijec Abdul Mali Nasralah prevedel zbirko Bidpajevih basni v umetelni prozi. V 12. stoletju je nastal hebrejski prevod, iz katerega je med leti 1263 in 1278 nastal latinski z naslovom Directorium vitae umanae. V 14. stoletju je nastal turški prevod Nasralahovega dela, ki je bil posvečen sultanu Muradu I. Iz 16. stoletja je ohranjena druga verzija Nasralahovega dela v perzijsščini, prevajalca Husejna Kašifija, ki je delo posvetil ministru Suhajli ter ga naslovil Anvar-i Suhajli. V 16. stoletju je Ali Čelehi prevedel Kašifijev prevod v turščino in ga posvetil sultanu Sulejmanu I. Na podlagi Čelehijevega turškega prevoda je leta 1724 Antoine Galland prevedel Kalilo in Dimno. Delo je vplivalo tudi na znamenitega basnopisca La Fontaina ter na nastanek zbirke basni Roman de Renart. (Almukafa 1998)

Prvi neposredni slovenski prevod Almukafove zbirke Kalila in Dimna temelji na arabskem izvirniku iz 8. stoletja. Prevedla sta ga Mohsen Alhady in Margit P. Alhady. Zbirka Kalila in Dimna oziroma Knjiga modrosti je leta 1998 izšla pri založbi Mladinska knjiga.

Knjiga Kalila in Dimna je bila namenjena vladarjem, saj jim je v obliki živalskih basni podajala nasvete o upravljanju države. (Hiti 1973, 221) Uporabljali so jo pri poučevanju princev in knezov, zato so jo v Indiji skrbno varovali. V knjigi Bidpaj v obliki basni odgovarja na vladarjeva vprašanja o tistih temeljih

vladanja, ki bi jih moral moder vladar poznati in razumeti, saj se tičejo medčloveških odnosov: o prijateljstvu, zaupanju, dvomu, sovraštvu, zlobi, krivici, pravici, odkritosrčnosti, hinavščini. V avtorjevem predgovoru zasledimo, da so napisana v obliki basni zato, "da bi obvaroval svoje delo pred rajo in se izognil podležem ter tako ohranil v njej skrito modrost, vso njeno lepoto in izbranost, ki predstavlja filozofu obzorja in prostranstva, odprta umu." (Bošnjak 2000)

Še danes knjigo označujejo kot učbenik življenjske modrosti tako za otroke kot tudi odrasle. Ibn Almukafa se je v uvodu takole izrazil o njenem namenu: "Tako so učenjaki dosegli dvoje: našli so pot, po kateri z roko v roki stopata modrost in zabavnost, in namen knjige razširili tako, da iz nje modrijani berejo modrost, laiki se prijetno zabavajo, mladoletni učence pa se iz nje lahko nauči in nekaj pridobi, čeravno je povsem ne razume. Tako kot odrasel moški ugotovi, da sta mu starša ohranila zaklad, ko sta mu podarila zemljo, ki mu bo omogočala preživetje, tako mladec potrebuje modrost, ki predstavlja vrsto vzgoje." (Almukafa 1998, 39; Bošnjak 2000) Sodobnost in zabavnost poučevanja v Kalili in Dimni v izvirniku poleg basni podkrepijo še bogate ilustracije.

Iz Kalile in Dimne je mnogo basni prešlo tudi v Tisoč in eno noč. Razlika med obema zbirkama je v tem, da je zbirka Kalila in Dimna cenjeno delo lepe umetnosti adab. Če smo v Tisoč in eni noči spoznali razvrat in zabavo arabskega življenja, pa v Kalili in Dimni najdemo duhovno in kulturno plat Orienta – od Indije, prek Perzije, do arabskih dvorov. Basni so zanimive, ker na simpatičen način podajajo še danes aktualne vsebine, t. j. moralo in etiko, ki jo razumejo tako otroci kot odrasli. Predstavljajo tudi pedagoški pripomoček pri šolskem pouku etike in družbe.

Pogledi na arabce in arabske pravljice med učenci osnovnih šol

Uro arabskih pravljic oziroma pripovedk iz Tisoč in ene noči ter basni iz Kalile in Dimne sem 10. 2. 2003 na OŠ Frana Erjavca pripravila pri predmetu etike in družbe v 8. a razredu (21 učencev: 10 deklet, 11 fantov) in v podaljšanem bivanju v 3. b razredu (6 učencev: 5 deklet, 1 fant). Naslednji dan sem uro pravljic pripravila v 7. a (16 učencev: 2 dekleti, 14 fantov) in 7. b razredu (16 učencev: 4 dekleta, 12 fantov), prav tako pri predmetu etike in družbe. Ure sicer niso bile posvečene samo arabskim pravljicam, saj sem se z otroki pogovarjala tudi o etnologiji in kulturni antropologiji ter o Arabcih in arabski pisavi. Vsaka ura je potekala malce drugače, odvisno predvsem od učencev.

1. Ura v 7. in 8. razredu

Učencem sem najprej razdelila listke s kratkimi vprašanji. Nanj je odgovarjalo 53 otrok, starih od 13 do 15 let, od tega le 16 deklet in 37 fantov.

Prvo vprašanje se je glasilo: "Napišite mi tri asociacije na besede Arabec, arabski, arabska." Nanje ni bilo hitrega odziva in v vseh treh razredih so učiteljico in mene spraševali za mnenje. Odgovori so bili zelo različni, grupirala sem jih v obsežne skupine. Najpogosteje so bili odgovori povezani z

oblačili, s pokrivali in z zunanjim izgledom (brki, brada, revščina ...). Precej raznoliki, vendar manj pogosti, so odgovori, ki se nanašajo na arabsko kulturo, pisavo in vero (črke, številke, islam, muslimani, Koran, Tisoč in ena noč, pravice žensk, narod, ljudstvo, ljudje ...). Tudi na naravno okolje – puščave, pesek, podnebje, kamele, nafto – pomislijo ob besedah Arabci, arabski, arabska. Pričakovala sem tudi več asociacij na temo vojne in terorizma, ki jih posredujejo mediji, vendar pa je bilo tega razmeroma malo. Le v enem sedmem razredu je pet učencev napisalo "teroristi" in "oboroženi". Drugi odgovori v zvezi s tem so bili tudi Osama Bin Laden, vojne, Talibani; sem bi lahko uvrstili tudi odgovore v zvezi z nafto in islamom, saj ima oboje velik pomen pri vojnih napadih in terorističnih akcijah. Negativno usmerjeni so uporabili izraze neumen, bebeci, pedri in geji.

Če povzamem, v teh odgovorih prepoznavam distanciran pogled na Arabce in arabsko kulturo, torej tisto, kar je zunanje in vidno na prvi pogled (npr. obleka, pokrajina), kar je povsem razumljivo, saj, kot mi je rekel učenec sedmega razreda, se z njimi še nikoli niso srečali v živo.

Drugo vprašanje "Naštejte tri države, ki so deklarativno arabske oziroma kjer prevladuje arabsko prebivalstvo." To vprašanje se deloma navezuje na prvo, saj so nekateri kot asociacijo napisali tudi katero od držav, na primer Saudsko Arabijo, Združene arabske emirate (ZAE). Te se pojavljajo tudi pri drugem vprašanju, saj že v imenu izražajo povezanost z Arabci. Ostali odgovori so bili še Jemen, Dubaj (ZAE), Irak, Kuvajt, Oman, Egipt, Maroko. V sedmih razredih so mi povedali, da so pred kratkim obravnavali države Bližnjega vzhoda – kar se je poznalo pri odgovorih. Nekateri so vstali in stopili do zemljevida, ki je visel na steni in izpisali arabske dežele. Ostali odgovori so bili še Turčija, Afganistan, Iran, Tadžikistan, Turkmenistan ... Res da to niso dežele, kjer bi prevladovali Arabci, je pa dobro, da jih poznajo, ker so okoliške države, ki so (nekatero) obdržale arabsko pisavo in islam, in so bile nekoč del arabskega imperija. Učenec osmega razreda je spretno napisal, da Arabci živijo po celem svetu. Neki drugi (prav tako iz osmega razreda) je napisal, da Arabci živijo na Arabskem polotoku.

Večina sedmošolcev pozna arabske države. Najbolj poznajo države (in območje), katerih ime je sestavljeno iz pridevnika arabski (primer ZAE, Arabski polotok) ali samostalnika Arabija (primer Saudska Arabija).

Tretje vprašanje se je že približevalo temi arabskih pravljic. Zanimalo me je, "ali poznajo kakšno arabsko pravljico ali knjigo". Največ odgovorov se je glasilo Tisoč in ena noč oziroma Aladin ter Ali Baba. Zanimivo je, da so nekateri kot odgovor napisali Tisoč in ena noč, niso pa napisali Aladina kot dela zbirke oziroma obratno – napisali so Aladin, pa niso napisali, da je pravljica iz Tisoč in ene noči. Po mojem mnenju je to bolj posledica kasnejših evropskih prevodov Tisoč in ene noči, ki so razbijali cikličnost pripovedi in iz nje jemali posamezne pravljice kot zaključene celote. Najbolj znani Aladin največkrat res predstavlja zaključeno zgodbo, poleg tega so iz njega naredili še risanke in filme ter takšen pogled nanj še utrdili. Drugi odgovori so bili: Koran (le v osmem razredu), Turjaška

Rozamunda in Alamut. Alamut bi lahko bilo tudi delo arabskega avtorja, saj govori o islamski sekti oziroma gibanju Asasinov v utrdbi Alamut v Iranu (iz 11. stoletja). Takratni voditelj je dal zgraditi rajski vrt z dvainsedemdesetimi devicami, v katerega je pod vplivom drog peljal svoje vojake. To je bila odlična propaganda, saj jim je dal vedeti, da če bodo umrli za vero (ali zanj), bodo prišli v podoben raj. V 20. stoletju je legenda postala osnova za roman Alamut, slovenskega avtorja Vladimirja Bartola. Snov za roman mu je dal Josip Vidmar med študijem na Sorboni maja 1927. Vidmar je Bartolu v pariškem literarnem krožku povedal zgodbo o perzijskem "starcu z gore", kakor jo je poznal s potopisa Marka Pola. (Šmitek 1986, 269) Pesnitev o Turjaški Rozamundi je spesnil France Prešeren, govori pa o času turških vpadov; vendar Turki niso Arabci. Nihče izmed vprašanih učencev ni poznal zbirke Kalila in Dimna.

Sedaj pa k pravljicam. Za 8. in 7. razred sem izbrala različno podani pravljici. V 8. razredu so učenci sami brali pravljico Menih in kuna (vsak kakšen odstavek ali stavek) iz zbirke Kalila in Dimna. (Almukafa 1998, 165–167) Zgodbo sem izbrala zaradi njene kratkosti, da so jo lahko prebrali v nekaj minutah, pa tudi zato, ker bi daljši zgodbi verjetno težje sledili. Nemirni so bili že pri tej zgodbi, mogoče tudi zato, ker so nekateri brali prepočasi, drugi pretiho, tako da se ni vsega razumelo. Morala na koncu zgodbe je, da je "to pripoved o tistem, ki se o stvari prej ne prepriča, preden razsodi, temveč se loteva stvari prenačljeno in nepremišljeno." (Almukafa 1998, 167) Po branju sem otroke prosila za interpretacijo zgodbe. Tri dekleta so mi napisala obnovo, čeprav sem na začetku povedala, da me ta ne zanima, zanima me njihovo razumevanje zgodbe. Pet fantov – od enajstih – ni odgovorilo. Večina mi je napisala, da je nauk zgodbe ta, da se moraš, preden kaj storiš, najprej prepričati in premisliti. Ko sem jih spraševala o njihovih podobnih izkušnjah, so pritrdili, vendar pa se je nihče ni spomnil (ali pa jim je bilo o tem neprijetno govoriti).

Za oba sedma razreda sem izbrala zgodbo iz Tisoč in ene noči, in sicer Zgodbo o dvakrat okradenem menjalcu denarja. (Pripovedke iz Tisoč in ene noči 1994, 346–351) Pravljica jim je bila zanimivejša kot osmošolcem in so jo tudi raje poslušali. V 7. a je pravljico brala učiteljica, v 7. b pa sem jo brala sama. Tudi te učence sem zaprosila za njihovo razumevanje zgodbe. S hrupnim nasprotovanjem so ga nazadnje le napisali. Odgovori so bili zelo različni. Najopaznejša je bila razlika v razumevanju pravljice, kar je bila morda posledica lažjega poslušanja daljše pravljice, ki govori o posebnem tatiču Aliju, sicer tatu, ki krade tako, da to vsi vedo. V ospredju zgodbe je iznajdljivost človeka in njegova odgovornost za lastna dejanja. Odgovorov ne morem razvrščati kot pravilne ali napačne, saj gre za posameznikov pogled oziroma razumevanje, kar je odvisno od izobrazbe, pozornosti, dožemanja ipd. Odgovori so se vrteli predvsem v smeri, da moraš krasti spretno, da se moraš pokazati tistemu, ki si ga oropal, da ne bo kriv nekdo drug ipd. Nekateri so v pravljici videli motiv poštene kraje. Žal se nisem bolj poglobila v to, kaj otroci pod tem razumejo. Tej temi bi bilo zanimivo posvetiti celotno uro – ali je kraja poštena oziroma kaj to sploh pomeni, saj kraja kot taka ni družbeno sprejemljiva. Morda je tudi odraz družbe, njenih norm in vred-

not vplival na to, da so mi nekateri celo napisali, da pravljica govori o tem, da ne smeš oziroma da ni lepo krasti, česar v bistvu zgodba sploh ne pove.

Ko sem učence vprašala, ali so kdaj storili kaj podobnega, ne da bi jih kdo videl, ter potem dejanje priznali, sta mi dva fanta povedala, da je eden izmed njiju odprl gasilni aparat. Učiteljica je oba poslala k ravnateljici, kjer je moral eden priznati svoje dejanje – že zato, ker so vedeli, da je bil on. To so povedali fantje, ki so v razredu sicer obravnavani kot nagajivci – pri nas imenovani »kažinjariji«. Povedati moram tudi to, da so vsi učenci med uro dobro sodelovali.

S pravljičami smo tako v vseh treh razredih zelo na hitro končali. Za konec pa sem jim povedala še nekaj o arabski pisavi in črkah. To jih je še najbolj zanimalo, saj pisave niso še nikoli videli; v enem od razredov smo uro zaradi te teme celo podaljšali.

Ura v 3. razredu

V tretjem razredu pa je ura pri podaljšanem bivanju potekala drugače ter po mojem mnenju slabše. Najprej sem jim s preprostimi besedami pripovedovala o svojem študiju. Nato sem jim na zemljevidu in globusu pokazala in opisala območje, kjer živijo Arabci (Arabski polotok in Severna Afrika). Na vprašanje, ali poznajo kakšno arabsko pravljico, so najprej rekli, da ne. Ko sem jim omenila Aladina, so se ga spomnili, niso pa znali povedati vsebine, z opravičilom, da so pozabili, za kaj gre.

Zanje sem izbrala pravljico iz Tisoč in ene noči, Zgodbo o grbavem pritlikavcu in nevšečnostih, ki so doletele vsakogar, ki je imel z njim kaj opraviti (Pripovedke iz Tisoč in ene noči 1994, 100–111), saj se mi je zdela zabavna in za otroke najprimernejša – smešna in s srečnim koncem. Pravljico sem jim pripovedovala. Otroci so bili po napornem šolskem dnevu utrujeni in v določenih trenutkih niso poslušali. Njihovo pozornost so pritegnili gibi z rokami, povišanje glasu, obračanje z očmi, izražanje čustev strahu, veselja, jeze ipd. Zgodbo sem povedala zelo sproščeno v pogovornem jeziku. Kadar besede niso razumeli, sem jim jo pojasnila (npr. bazar kot tržnico).

Namesto za interpretacijo sem otroke prosila, naj mi narišejo, kar so si v zgodbi najbolj zapomnili, saj risba pri otrocih pove več kot beseda. Za interpretacijo risb sem prosila Milovana Valiča, prof. likovne umetnosti na likovni gimnaziji v Novi Gorici. Po njegovem mnenju je pripovedovanje pravljič primeren način navduševanja otrok za likovno ustvarjanje ter vzbujanje predstav. S pripovedovanjem pravljič, opisom zgodovinskih dogodkov, neznanih krajev in stvari oživimo otrokom predstave o daljnem, neznanem svetu. Ni najvažnejše, kaj se v pravljici dogaja, ampak kakšne so osebe, stvari in kraji, kakšnih oblik in barv. Ne smemo zahtevati, da likovna upodobitev povsem ustrežati opisu. S pripovedovanjem jim samo zbudimo domišljijo in predstave za samostojno ustvarjalno delo.

Otroci so risali z barvnimi svinčniki. Skupna analiza nastalih likovnih del je naslednja: Učenci so se odločili za prikaz glavne osebe v zelo kromatičnih, pisanih barvnih tonih, s katerimi so hoteli izraziti veselje, razigranost, poskočnost dvornega šaljivca. To, da so narisali dvornega šaljivca namesto

grbavca, je tudi moja krivda, ker sem jim med pripovedovanjem namesto o grbavcu govorila o dvornemu šaljivcu oziroma dvornemu norčku. Kljub temu, da se vsa zgodba vrti okoli njega, pa dvorni norček v vsej zgodbi ničesar ne dela in niti ne govori, saj je navidezno mrtev. Podoba šaljivca spominja na Harlekina – oblačilo iz pisanih krpic in kapa s kraguljčki. Šaljivec spominja tudi na podobo dvornih norčkov iz filmov, pravljič, risank ter na klišejske pustne kostume. Otroci nimajo predstave o orientalskih oblačilih tistega časa, o oblačilih iz okolja, kjer pravljica izhaja; vse navezujejo na že znano. Dejstvo je, da bi lahko pravljico postavili v kakršno koli okolje – otroci so jo postavili v svoje domače okolje.

Tudi kompozicije risb so dinamične, kar se navezuje na lik šaljivca. Prostor postavljanja figure na format je značilen za to starostno obdobje. Figura je postavljena na rob lista – formata ali na umišljeno črto, ki jim predstavlja tla. V nekaterih risbah prikažejo prostor s planskim postavljanjem elementov – trava, drevo itn., s prekrivanjem in z zamiki od spodaj navzgor. Učenci zvrčajo pomembne ploskve na način največje vidljivosti – npr. miza. Figura še nimajo realnih razmerij, glava na primer je večja od trupa.

Zelo ekspresivno delo je risba, ki prikazuje trenutek, ko žena tlačiči ribo šaljivcu v usta. Močan izraz obraza, široko odprte oči, zamaknjena glava kot posledica prisile. Risba je upodobljena v akromatični – črni (sivi) barvi, kar simbolizira tujek, nekaj, čemur se upira. Močno izrazno likovno delo, ki je učenko pretreslo prav v trenutku, ko bi šaljivec moral pogoltniti ribo, ki se mu je zataknila. Neprijeten občutek je otrok verjetno že doživel in si ga zapomnil. Iz risb otrok je razvidno, da so imeli malo stika z Bližnjim vzhodom. Njihove predstave so povezane z že znanim – tako v primeru risb s klišejskim dvorskim norčkom kot v primeru ekspresivne risbe dogodka, ki ga je otrok sam doživel.

Viri in literatura

ALHADY (PODVORNIK), Margit 1997: Šamardalov zaklad. Pravljična pripovedka iz Tisoč in ene noči. Ljubljana, Mladinska knjiga.

ALMUKAFA (Al-Muqaffa), Abdulah Ibn 1998: Kalila in Dimna. Knjiga modrosti. Ljubljana, Mladinska knjiga.

BEAUMANN, Lotte (ur.) idr. 1977: Arabisch-islamische Erzählstoffe. 1001 Nacht und ein Parallelwerk. V: Enzyklopädie des Märchens. Band 1. Berlin, New York, Walter de Gruyter, 698.

BEAUMONT, Daniel 1998: Peut-on ... Intertextual Relations in the Arabian nights and Genesis. V: Comparative literature let. 50 (št. 2), 120–135.

BRADAC, Fran 1959: Pančatantra. Ljubljana, Mladinska knjiga.

DOLAR, Jaro 1986: Drobec iz spominov na Vlada Jagodica. V: Orientalistika št. 5, 9–10.

DOLINAR, Ksenija (ur.) 1987: Ciklična pripoved V: Leksikon Cankarjeve založbe, Literatura. Ljubljana, Cankarjeva založba, 38.

GABRIELI, Francesco 1967: La letteratura araba. Firenze, Milano, Sansoni/Accademia.

HITI, Filip 1973: Istorija Arapa. Od najstarijih vremena do danas. Sarajevo, Izdavačko preduzeće "Veselin Masleša".

IRWIN, Robert 1999: Hiljadu i jedna noć na Zapadu. Sarajevo, Ljiljan.

JEZERNIK, Božidar 1999: Kava. Ljubljana, Založba Rokus.

KOS, Janko 1991: Pregled svetovne književnosti. Ljubljana, Državna založba Slovenije.

KOVAČ, Polonca 1998: Od kod so se vzele pravljice. Tisoč in ena noč. V: Kekec let. 8 (št. 4), 10–11.

KRALJ, Vladimir 1953: Tisoč in ena noč. Ljubljana, Mladinska knjiga.

KRALJ, Vladimir 1969: Tisoč in ena noč. Ljubljana, Mladinska knjiga.

LEWIS, Bernard 2001: Gli arabi nella storia. Roma, Bari, Editori Laterza.

PRIPOVEDKE IZ TISOČ IN ENE NOČI 1994. Trst, Založba Devin.

RAPE, Andrej 1994: Arabske pripovedke. Tisoč in ena noč I., II. Ljubljana, Založba Karantanija.

RENDLA, Stanka 1982: Ljubezenske zgodbe iz Tisoč in ene noči I., II. Ljubljana, Cankarjeva založba.

ŠMITEK, Zmago 1986: Neevropski svet in slovenska književnost. V: Klic daljnih svetov. Slovenci in neevropske kulture. Ljubljana, Založba Borec, 257–286.

Internetni viri:

ARABSKA KNJIŽEVNOST

<http://kranj1.skavt.net/mrudolf/knj/Arab.doc>

29. 04. 2003

BEAUMONT, Daniel: A History of the Arabian Nights

<http://www.arabiannights.org/intro.html>

<http://www.crock11.freemove.co.uk/arabian.html>

11. 04. 2003

BOŠNJAK, Blanka 2000: Kalila in Dimna. Knjiga modrosti; zapisal Ibn Al-mukafa.

<http://sikmb.mb.sik.si/Anotacije/anotKalila.htm>

30. 04. 2003

IBN AL-MUKAFFA'

<http://www.girodivite.it/antenati/viisec/-muqaffa.htm>

29. 04. 2003

PAESI EXTRAEUROPEI TRA IL VI E IL VII SECOLO.

<http://www.girodivite.it/antenati/viisec/extrvisc.htm>

29. 04. 2003

7. razred OŠ Frana Erjavca. Foto: Urša Valič, 11. 2. 2003.

Tisoč in ena noč - zgodba o Grbavem pritlikavcu, barvice. Avtorica: učenka 3. razreda.

Tisoč in ena noč - zgodba o Grbavem pritlikavcu, barvice. Avtorica: učenka 3. razreda.

3. razred OŠ Frana Erjavca. Otroci pri risanju. Foto: Urša Valič, 11. 2. 2003.